

ҲАДИСЛАРДА ИЛМУ МАЪРИФАТГА ЧОРЛОВ ВА УНИНГ ЁШЛАР ТАРБИЯСИДАГИ ЎРНИ

Халилов Искандар Қўйсинович
Тадқиқотчи

КИРИШ

Ислом таълимотида илм ва маърифат инсоннинг маънавий ва ахлоқий камолоти ҳамда жамият тараққиётининг асосий мезони сифатида қаралади. Қуръони Каримда илм эгалари ва ҳақиқатни изловчилар алоҳида улуғланади: “Биладиганлар билан билмайдиганлар баробар бўлурми?” (Esposito, 2003). Пайғамбар Муҳаммад (с.а.в.)нинг кўплаб ҳадисларида ҳам илм излаш, уни ўрганиш ва унинг орқали жамиятда маърифатни тараққий эттиришга чорловлар мавжуд. Илм фақат билиш жараёни эмас, балки инсониятнинг маънавий ривожланишини таъминловчи муҳим омил сифатида талкин қилинади (Nasr, 2006).

Имом Бухорийнинг “Ал-Жомеъ ас-Саҳих” асаридаги “Илим китоби” деб номланган бобда Пайғамбар (с.а.в.)нинг илмни излашга ва уни бошқаларга ўргатишга оид ҳадислари ривоят қилинган. Ушбу ҳадислар ёшлар тарбиясида илм ва маърифатни сингдиришда муҳим аҳамиятга эга (Al-Attas, 1999).

Бугунги кунда глобаллашув, интернет ва ижтимоий тармоқлар таъсири остида ёшлар онгида маънавий бўшлиқлар пайдо бўлиши мумкин. Шу боис, ҳадислардаги илмга чорловлар замонавий тарбия жараёнида ёшларнинг ахлоқий ва маънавий ривожланиши учун катта аҳамиятга эга (Saeed, 2016).

АСОСИЙ ҚИСМ

1. Илм ҳақидаги ҳадислар мазмуни

Абдуллоҳ ибн Масъуд (р.а.) Пайғамбар (с.а.в.) шундай деганлар: “Илм талаб қилиш ҳар бир мусулмон учун фарздир” (Ибн Можа ривояти).

Бу ҳадис илмни ҳар бир мусулмоннинг асосий бурчи сифатида белгилайди. Илм орқали инсон нафақат дунёвий муваффақиятга, балки маънавий камолотга ҳам эришади (Al-Attas, 1999). Шунингдек, ҳадисларда илм фақат маълумот тўплаш эмас, балки ахлоқий фазилатлар, масъулият ва адолатни ривожлантириш воситаси сифатида тақдим қилинади (Nasr, 2006).

Ҳадислар шунингдек илмни ҳар бир инсоннинг ҳаётида доимий қидириш ва ривожланиш жараёни сифатида қабул қилишни таъкидлайди. Ислом таълимотида илм олиш фақат китоблар ва таълим муассасалари билан чекланмайди, балки ҳаёт тажрибаси, кузатув ва амалиёт орқали ҳам ривожланиши лозимлигига эътибор қаратилган (Saeed, 2016).

Илм инсонни нафақат ақлий жиҳатдан, балки руҳий ва маънавий жиҳатдан ҳам юксалтириб, уни жамиятда фойдали аъзога айлантиради. Шу боис, Пайғамбар (с.а.в.)нинг ҳадислари ёшлар тарбиясида билим ва маърифатга муҳаббатни уйғотиш,

уларда тадқиқот ва изланиш қобилиятини шакллантиришда асосий восита сифатида қўлланилади (Esposito, 2003).

Шунингдек, ҳадисларда билимли инсоннинг шахсий фазилатлари, масалан, одоб, сабр, ҳалоллик ва адолатлилик каби сифатлари ҳам таъкидланади. Демак, илм фақат маърифат ва фан билими эмас, балки шахснинг маънавий камолотини таъминловчи асосий омил сифатида қаралади (Nasr, 2006)..

2. Илм ва ёшлар тарбиясидаги аҳамияти

Ҳадислар ёшларга билимга қизиқишни уйғотиш, фикрлаш қобилиятини ривожлантириш ва маънавий камолотга эришишда йўл кўрсатади. Илмли ёшлар нафақат билимли, балки адолатли, масъулиятли ва ҳамжиҳат шахслар бўлиб ўсади (Saeed, 2016). Шу боис, ҳадисларнинг ёшлар тарбиясидаги роли нафақат диний билим бериш билан чегараланмайди, балки уларнинг жамиятда фойдали фаол шахс сифатида шаклланишига хизмат қилади (Esposito, 2003).

3. Илм ва маърифат орқали маънавий юксалиш

Илм орқали маърифат инсонни нафақат рухий, балки маънавий жиҳатдан ҳам юксалтириши таъкидланган. Ҳадисларда илмли инсон ўз оиласи ва жамияти учун намуна бўлиб, улар орқали маънавий муҳитни барқарорлаштириши мумкин (Al-Attas, 1999). Шу билан бирга, илм орқали ёшлар ҳар қандай нотўғри ақида ва фитнадан ҳимоя қилиниб, замонавий дунёда маърифатли ва масъулиятли фуқаролар сифатида камол топади (Nasr, 2006).

ХУЛОСА

Ҳадисларда илм ва маърифатга чорлов инсоннинг маънавий ва ижтимоий камолоти учун муҳим омил сифатида қаралади. Пайғамбар (с.а.в.)нинг илмга даъват қилган ҳадислари ёшларни фикрлаш, изланиш ва жамиятда фойдали шахс бўлиб етишишларига хизмат қилади (Esposito, 2003; Saeed, 2016).

Имом Бухорийнинг “Ал-Жомеъ ас-Саҳиҳ” асаридаги ҳадислар илм орқали инсонни Аллоҳга яқинлаштириш, унинг қалбида нур ва жамиятда маърифат муҳитини қарор топтиришга қаратилган (Al-Attas, 1999). Шунингдек, улар замонавий таълим ва тарбия жараёнида ёшлар онгида ахлоқий ва маънавий фазилатларни сингдиришда самарали восита сифатида қўлланилиши мумкин.

Демак, ҳадислардаги илмга чорловлар ёшлар тарбиясида муҳим аҳамиятга эга ва уларни замонавий маънавий, этик ва ижтимоий ривожланишда асосий манба сифатида қараш мумкин.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Saeed, A. Islamic Education and the Transmission of Knowledge. – London: Routledge, 2016. – 210 p.
2. Esposito, J.L. The Oxford Dictionary of Islam. – Oxford: Oxford University Press, 2003. – 278 p.
3. Nasr, S.H. Islamic Philosophy from Its Origin to the Present. – Albany: State University of New York Press, 2006. – 341 p.

4. Al-Attas, S.M.N. The Concept of Education in Islam. – Kuala Lumpur: ISTAC, 1999. – 132 p.
5. Kamali, M.H. Principles of Islamic Jurisprudence. – Cambridge: Islamic Texts Society, 2003. – 312 p.
6. Al-Qur’an al-Karim. – Makkah: King Fahd Complex, 2005. – 604 p.
7. Ibn Majah. Sunan Ibn Majah: Kitab al-‘Ilm, Hadith 224. – Makkah: Dar al-Ma’arif, 1990. – 12 p.